

Francesc Fàbregas: torna el darrer arquitecte exiliat

(Reproducimos un texto de Joaquim Horta, publicado con el título de Homes i fets o paraules a mig embastar en el número 550 de la revista "Trellall", Organó Central del PSU de Catalunya.)

Es inevitable. A la gent del nostre país o se li fa els màxims honors o bé no se'n parla. Aquesta vegada els ha tocat de passar desapercobuts a l'arquitecte Francesc Fàbregas i a l'editor i escriptor Joan Merli. El pregó de les Festes de la Mercè d'enguany el feia Josep Lluís Sert, l'arquitecte i urbanista del GATCPAC, aquell "grup d'arquitectes i tècnics" que en els anys 30 donaven mostres de la seva gran capacitat professional i humana, projectant i donant alternatives per a la transformació de la ciutat de Barcelona i de totes les nostres ciutats i pobles en quelcom més que caos i brutícia.

Dins d'aquest grup, però, hi eren, entre d'altres, el nostre respectat company Francesc Fàbregas, que ha estat silenciosament entre nosaltres, i Josep Torres Clavé, mort al front de l'Ebre, mentre acomplia com a senzill ciutadà la defensa de la seva terra. Caldria parlar més del que es parla d'aquestes dues persones. Francesc Roca, l'economista i historiador, que va donar impuls, amb altres benivolguts amics, a l'Arxiu Històric d'Arquitectura i Urbanisme i Disseny del Col.legi d'Arquitectes -i que va ésser acomiadat per l'arbitrari criteri d'uns quants senyors, algun d'ells amb pretensions progressistes- ens en donava notícia, d'en Fàbregas, des de les pàgines de Tele/express (3-10-78): "Sert, en el Pregó de la Mercè, ha explicat que encara que tot hagi canviat, encara tot és possible. Però a la Casa Gran sembla que no s'han assabentat que aquest estiu ha estat entre nosaltres Francesc Fàbregas, l'arquitecte director del projecte de la Ciutat de Repòs i de Vacances que, durant l'estiu del 1936, va creuar el carrer que anava des de l'Esquerra Republicana al PSUC. Des del 1940 viu a Cuba. Se'n va anar una altra vegada, però pensa tornar."

Potser caldria fer una referència sobre aquests anys 30 quant a l'arquitectura i a l'urbanisme es refereix. Le Corbusier, May i altres arquitectes molt importants,

tenien posada la mirada -per tal de realitzar "aquella nova arquitectura"- en l'URSS, on l'arquitectura racionalista/funcionalista havia trobat un terreny d'experimentació suficientment ampli. Helios Gómez -el gran dibuixant comunista, il·lustrador, entre altres publicacions, de Mundo Obrero, i tan injustament oblidat-, en un article publicat a "La Rambla" (Barcelona, 6 d'agost de 1934), ens en feia menció, tot dient: "...són entusiastes col·laboradors, amb els joves arquitectes soviètics, en la gegantina tasca de transformar la capital de les mil sis-cents esglésies en una ciutat moderna i socialista."

Però també Le Corbusier tenia la mirada fixa a Barcelona. El gran arquitecte va comprendre el caràcter excepcional del règim de la Generalitat de Catalunya quan va escriure sobre el nostre país: "...en un indret vivent de la terra on els temps moderns hi poden trobar acolliment..."

Des de les pàgines de la revista "La Nueva Era" es defineixen amb claredat els nous centres d'interès de les noves realitzacions urbanístiques a l'URSS: ...I) "la primera tasca del govern soviètic va ser la de lluitar contra la manca de condicions higièniques en els habitatges dels obrers i la de crear "ciutats verdes" al voltant de les grans urbs."; II) "tirar per la borda els mètodes d'ensenyament existents, i la creació a Moscou del Whutemas, Institut Superior d'Arquitectura, dirigit per Lissitsky."; III) "l'objectiu de l'ensenyament és formar arquitectes tècnicament preparats per tal d'emprendre els grans problemes de: a) l'habitatge de l'obrer; b) dels immobles col·lectius de diversos pisos; c) de les ciutats-jardí; d) de les fàbriques; e) dels teatres, etc.; coses que ara són totes d'una actualitat inquietant a la Unió Soviètica, etcètera".

Si he citat aquestes paraules sobre el que, en aquell moment de la Història, es fa a la Unió Soviètica, i que, en part, es poden aplicar també al que s'intenta fer aquí, no és per altra cosa que per arribar a unes tristes conclusions, que evidentment cal superar: ni a l'URSS ni a Catalunya, per motius sobradament coneguts, es va poder realitzar uns plans que tendien a dignificar els homes i les ciutats que els acollien.

Jo voldria que l'arquitecte Emili Donato, l'historiador Francesc Roca i l'advocat -conexedor com pocs de temes

sobre urbanisme i moviment popular- Josep Maria Alibés, ens parlessin sobre el GATCPAC, sobre Francesc Fàbregas, Torres Clavé, el "Pla Macià", etcètera. Són persones i coses de fa 50 anys, però que encara són vigents, ja que cap de les alternatives que proposaven es va dur a terme.

Jo, si el director m'ho permet, us parlaré, en un proper "paper", de Joan Merli, l'editor i escriptor que fou, durant la Generalitat de la dècada dels 30, secretari de la Junta d'Exposicions d'Art de Catalunya, autor del llibre 33 pintors editat pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat, el 1937, i reeditat ara, i del qual podria parlar-ne Francesc Rodon, crític literari del "Correo Catalán" i militant del PSUC des del 1954.

Joaquim Horta

*Nuestra
Bandera*

revista
teòrica y política
del Partido Comunista de España